

Oponentský posudek bakalářské práce

Anna Stepina: Analýza a interpretace výtvarného umění ve filmech Andreje Tarkovského

Anna Stepina si pro svou bakalářskou práci zvolila téma, které klade velké nároky na teoretické a metodologické znalosti nejen v oboru tradičně pojímaných dějin umění, ale také v oblasti filmové vědy. Pro adekvátní zpracování zvolené problematiky bylo třeba sáhnout po metodologických nástrojích tzv. vizuálních studií, čerpajících z poststrukturalismu a lacanovské psychoanalýzy. Již v úvodu je třeba zdůraznit, že Anna Stepina prokázala svou schopnost s těmito náročnými koncepty pracovat a efektivně je aplikovat na dané téma.

Při zkoumání vztahu filmové tvorby Andreje Tarkovského k výtvarnému umění je třeba se nejprve vyrovnat s názory samotného tvůrce na podobný typ odkazů. Stepina nezastírá, že sám Tarkovskij označoval podobný typ inspirací pro filmovou tvorbu za cizorodý a vedoucí k eklektismu. Přesvědčivě však ukazuje, že navzdory Tarkovského tvrzení byly podněty výtvarného umění a kultury obecně pro jeho tvorbu zásadní, jak už ostatně doložila celá řada filmových historiků a teoretiků. Stepina disponuje dobrou znalostí této literatury z oblasti filmové teorie, zároveň však celou svou práci rámuje ještě ambiciózněji. Mapuje totiž velmi důkladně vztahy filmového média k západní tradici zobrazování. Konkrétně se soustředí na zásadní „instituci“ západního typu reprezentace, na perspektivu a její vztah k filmové tvorbě. Stopuje koncept perspektivy až k Brunelleschimu a Albertimu, zkoumá názory Panofského, Gombricha, Benjamin i Goodmana a zvažuje míru platnosti poststrukturalistické kritiky limitů perspektivní reprezentace a jejího vztahu k vizuálním studiím, potažmo k filmové teorii. Opírá se jednak o zahraniční syntézy na dané téma (Cartwright-Sturken), čerpá však také z dobrých českých textů na dané téma (Ingerle, Hanáková ed.). S literaturou v češtině, angličtině i ruštině pracuje Stepina zcela suverénně, nejenže dodržuje formální náležitosti citování, ale dokáže pro své úvahy vždy vybrat ze zvolených zdrojů to podstatné. V části, která je těžištěm studie, se Stepina soustředí na konkrétní průniky výtvarného umění a tradice zobrazování do filmového jazyka Tarkovského filmu *Solaris*. Stepinové argumentace je velmi přesvědčivá, zejména proto, že se opírá o to, co zaznělo v teoretické části práce. Na základě konkrétních srovnání pak autorka dospívá k obecnějším poznáním o Tarkovského filmu *Solaris* i o jeho celkové tvorbě.

Šíře literatury, se kterou Stepina pracovala, mnohonásobně přesahuje nároky, kladené obvykle na bakalářskou práci. Má doporučení některých dalších textů a titulů jsou proto myšlena jen jako tipy pro další bádání. Autorka pracuje s některými Lacanovskými koncepty ve vztahu k obrazu, čerpá však jejich znalost ze sekundárních zdrojů. Zde bych doporučila autorčině pozornosti Lacanův zásadní text *Co je obraz, který je kromě francouzštiny k dispozici v anglických a německých překladech (možná existuje i překlad do ruštiny?)*. Přímá znalost Lacanových úvah o obrazu, který klame, láká pohled, apeluje na něj a vzbuzuje touhu po absentujícím, je určitě lepší, než spoléhání se na interpretace Lacanových vykladačů (s.20). Opatrněji bych pracovala s některými tezemi Pierra Francastela (s.28-32). Stepina přebírá jeho tvrzení bezvýhradně, ve výsledku si však protiřečí, protože zároveň jako platnou předestírá poststrukturalistickou kritiku perspektivy, která je však s Francastelem v mnoha ohledech v rozporu. Autorka se velmi podrobně zabývá obrazem Andrei Mantegni *Cristo in Scuro*, což je zcela na místě vzhledem k rozebíraným záběrům z filmu *Solaris*. Vztah Mantegnova obrazu k Albertiho perspektivě je velmi objektivně rozebírán Michaelem Baxandalem v knize *Giotto and the Orators* (London 1971, s. 127-134), který bych autorce chtěla pro další bádání také doporučit.

Poslední doporučení do budoucna se týká jazykové stránky. Práce je psaná v češtině, která není autorčinou mateřštinou, což zákonitě představuje handicap. Stačilo by však pověřit profesionála jazykovou korekturou a výsledek by byl i po této formální stránce o poznání lepší. Přesto však práci jednoznačně doporučuji k obhájení a doporučuji klasifikaci výborně.